

Гуртовенко Н.В., к.псих.н., викладач кафедри психології
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

Гуртовенко Р.Ю., викладач
Уманський медичний коледж, Україна

ПОВЕДІНКА ВАЖКОВИХОВУВАНИХ ДІТЕЙ У КОНТЕКСТІ ПАТОПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Процеси трансформації, які мають місце сьогодні в сучасному українському суспільстві, супроводжуються досить глибокою кризою, котра охопила всі сфери суспільства. На сучасному етапі розвитку України перед науковцями постає доволі складне завдання – осмислити причини цієї кризи.

Категорію дітей, які входять до групи важковиховуваних, вивчає Т.Шитова. Вона зазначає, що іноді батьки скаржаться на некерованість своїх дітей. Якщо це просто своєвільна дитина, то нею керувати не так уже і важко. Але ж якщо це гіперактивна дитина, то тут виховання буде важко сприйматись через те, що вона навіть у разі щирого бажання стриматись не зможе цього зробити. Дитина просто не володіє собою[4].

А.Й.Капська до групи важковиховуваних дітей відносить дітей з незначними фізичними вадами (дефект мовлення, зовнішня непривабливість). Але, на думку дослідниці, «важковиховуваними вони стають внаслідок негативних міжособистісних взаємин в дитячому колективі та з дорослими»[1].

Необхідність своєчасного діагностування відхилень у поведінці дітей висловлювалась і П.Лесгафтом. Ученим була запропонована класифікація основних типів дітей, у якій були описані якісні відмінності проявів відхилень у поведінці людей, що створювало можливість для діагностичної роботи та побудови навчально-виховного процесу відповідно до рівня морального і розумового розвитку вихованців. Описані дитячі типи особистостей відповідають трьом ступеням розумового і морального розвитку дитини. Лицемірний тип особистості відповідає першому рівню і характеризуються

переважанням наслідувальних зразків поведінки; честолюбний тип характеризується слабкими здібностями аналізу і рефлексії, але водночас прагненням до першості; добродушний тип належить до третього рівня розвитку, ці діти відрізняються звичкою розмірковувати, аналізувати явища і керуватися цими висновками в поведінці[2].

Робота С.Шацького і його колег підготувала вченого до глибокого пізнання проблем дитинства, надала досвіду розуміння особливостей стосунків між важкими дітьми, між дітьми і дорослими. Він наполягав на важливості вивчення особистісних якостей школярів, акцентував увагу на необхідності навчитися розуміти внутрішній світ дітей, а не тлумачити їхню поведінку з позиції дорослої людини. Особливого значення надавав можливості використання виховних умов середовища, а також здатності дорослих людей активно і позитивно впливати на дітей, гальмуючи вплив факторів, що діють шкідливо. У цих рекомендаціях щодо виховання важких дітей С.Шацький спирався на розроблену К.Ушинським програму комплексного вивчення особистості та його думки щодо особливої відповідальності вихователя за цю справу[3].

Велика заслуга у розробці наукових основ виховання і навчання важких дітей належить лікарю і педагогу В.Кащенко. Головним стрижнем його педагогічної діяльності було прагнення допомогти дітям зрозуміти власне «Я», свідомо боротися з особистісними вадами, вибудовувати і загартовувати свій характер. Цінним внеском у розвиток педагогічної науки є теоретичні розробки вченого та практичні рекомендації щодо вивчення особистості дитини. Зокрема, В.Кащенко вважав, що діагностичні процедури у вивченні особистості дитини повинні бути спрямовані на виявлення об'єктивних показників поведінки, що відхиляється від норми. Значна відмінність між здоровими дітьми і тими, хто має особливі потреби, полягає у тому, що певні ознаки поведінки у дитини, яка розвивається нормально, є випадковими, несистемними, від них можна звільнитися за необхідності та завдяки вольовому зусиллю. Дослідник вважав, що для визначення девіантності необхідно, щоб

відхилення були достатньо значущими, а саме, щоб вони так чи інакше практично відображалися у поведінці дитини у суспільстві[1].

Отже, це дає можливість поглянути на проблему формування механізмів залежної поведінки під іншим кутом зору. Так, при наявності ґрунтовних поглядів на механізми формування адиктивної особистості існує безліч підходів, заснованих на концепціях тієї або іншої психологічної школи.

Література:

1. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: Навчально-методичний посібник. Київ, 2001. 220 с.
2. Коротков П. В. Профілактика та корекція девіантної поведінки молоді у діяльності соціальних служб. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Психологічні науки*. 2013. Вип. 114. С. 98-102.
3. Шацкий С.П. Острые вопросы педагогического образования. Москва, 1980. 416 с.
4. Шишова Т. "Неуправляемый" ребенок. *Воспитание школьников : Теоретический и научно-методический журнал*. 2002. № 10. С. 41-42.